

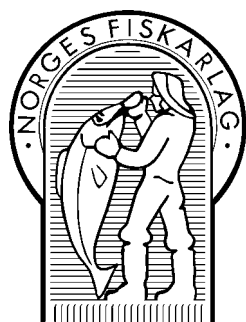
HAVNESIKKERHEDSUDVALGENE

Om HMS-arbeidet i dansk fiske

av

Aslak Kristiansen
Norges Fiskarlag

Havnesikkerhedsudvalg; Regional organisering av arbeidsmiljø- og sikkerhetsarbeid for fiskere i Danmark

Forord

Rapporten er finansiert av Fiskeri- og havbruksnæringens forskningsfond og Norges Fiskarlag, og er ledd i et langsiktig arbeid med å bedre helse, miljø og sikkerhet i norsk fiske.

Foruten skriftlig materiale bygger rapporten på møter med:

Mogens Nielsen, direktør for Fiskeriets Arbejdsmiljøråd

Henning Madsen, medlem i Fiskeriets Arbejdsmiljøråd for 3F (Faglige Fælles Forbund)

Arbejdsmiljøkonsulent Flemming N. Christensen, Fiskeriets Arbejdsmiljøråd

Arbejdsmiljøkonsulent Jesper Nielsen, Fiskeriets Arbejdsmiljøråd

Fisker Kurt Poulsen, medlem i Fiskeriets Arbejdsmiljøråd, leder av Skagen Fiskeriforening, formann i Havnesikkerhedsudvalget for Nordøst Jylland

Fisker Jan Hanssen, leder av Hanstholm Fiskeriforening, formann i Havnesikkerhedsudvalget for Hirtshals, Hanstholm og kystpladser

Teknisk konsulent Henrik Amdisen, Hanstholm Fiskeriforening

Teknisk konsulent Erik Kaas Hansen, Hirtshals Fiskeriforening

Dr.med. Olaf Chr. Jensen, seniorforsker ved Forskningsenheden for Maritim Medicin, Esbjerg

Jørgen C. Jensen, forstander ved Skagen Skipperskole

Preben Holler, forstander ved Danmarks Fiskeriskole i Thyborøn

Bakgrunn for rapporten

Hensikten med rapporten er å lære hvordan man i Danmark har organisert det vi her hjemme kaller Helse-, miljø- og sikkerhetsarbeidet (HMS). Vi går ikke inn på om det at man har gjort ting på en litt annen måte enn i Norge har ført til færre ulykker, eventuelt færre omkomne eller en reduksjon i antallet alvorlige ulykker. En slik sammenligning krever en annen tilnæringsmåte enn den som er valgt her. At måten man har gjort det på i Danmark fører til økt oppmerksomhet omkring HMS synes hevet over tvil. Det har i seg selv forebyggende effekt. Havnesikkerhedsudvalgene bidrar dessuten til at det organiserte arbeidet berører alle fiskere etter som det er et lovfestet krav at alle er med i et havnesikkerhedsudvalg.

Sammendrag

Organiseringen med en fast, sentral ledelse av HMS-arbeidet har ført til økt oppmerksomhet omkring sikkerhet og arbeidsmiljø blant danske fiskere. Det har i seg selv forebyggende effekt. Måten arbeidet er organisert på sikrer kontinuitet og fremmer kommunikasjonen mellom fiskerne og myndighetene. Dermed kan en raskere få til nødvendige endringer både i regelverk og i det praktiske arbeidet, samtidig som en sikrer at krav og spesifikasjoner formuleres og settes ut i livet på en måte fiskerne finner tilfredsstillende.

I Danmark ligger arbeidet med helse, miljø og sikkerhet i arbeidslivet under Ernæringsministeriet. Søfartsstyrelsen har et overordnet ansvar for at politiske vedtak operasjonaliseres og settes ut i livet når det gjelder de marine næringene. Basis for arbeidet er danske lover og direktiv fra EU. For å bedre sikkerhet og arbeidsmiljø i fiskeriene ble Søfartsstyrelsen i 1989 pålagt å opprette 7 Havnesikkerhedsudvalg. I 1998 kom loven om å opprette Fiskeriets Arbejdsmiljøråd. Havnesikkerhedsudvalgene arbeider på regionalt nivå. Fiskeriets Arbejdsmiljøråd på nasjonalt plan. Begge steder fyller aktive fiskere og redere de styrende organer. I Fiskeriets Arbejdsmiljøråd sitter fire representere for lottfiskerne. De

velges på forslag fra Faglige Fælles Forbund (3F). De fire fra rederne foreslås av Danmarks Fiskeriforening. Søfartsstyrelsen foretar den formelle oppnevningen av rådsmedlemmene. Hensikten med denne organiseringa er på den ene siden å ansvarliggjøre næringa. På den andre siden å kunne angripe utfordringene med en tosidig strategi som består i at man bruker både ”gulrot og pisk” for å bedre forholdene. Fiskeriets Arbejdsmiljøråd og Havnesikkerhedsudvalgene driver informasjon, gir rettleiding og hjelper fiskerne. Søfartsstyrelsen fremmer krav, kommer med påbud, inspiserer og sanksjonerer.

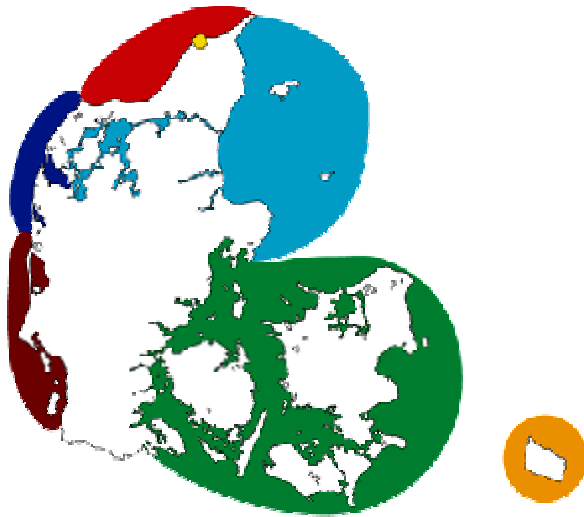
Søfartsstyrelsen har en fast ulykkeskommisjon som heter Opklaringsenheden. Opklaringsenheden arbeider uavhengig av Søfartsstyrelsens øvrige organer, og undersøker ulykker til sjøs med henblikk på at Søfartsstyrelsen skal fremme tiltak for å bedre forholdene. Opklaringsenheden foretar tekniske undersøkelser, og uttaler seg ikke om eventuelle skyldspørsmål. Havnesikkerhedsudvalgene og FA samarbeider tett med Opklaringsenheden.

Det formelle grunnlaget

Miljøet på danske arbeidsplasser reguleres av Arbejdsmiljøloven av 1977, som erstattet Arbejderbeskyttelsesloven av 1954. Den nye loven skiller seg fra den gamle ved at den er en rammelov der det ikke er nødvendig at noe er eksplisitt omtalt for å være ulovlig. Loven gir arbeidstakerne rett til å legge ned arbeidet når ”liv, ære eller velferd er truet”. Intensjonene var at lovgivningen skulle ligge i forkant av den tekniske utviklingen. Fra 1989 ble dansk arbejdsmiljølovgivning underlagt EUs direktiv.

Arbejdsmiljøloven administreres av Ernæringsministeriet, Søfartsstyrelsen har ansvar for å følge opp loven overfor de maritime næringene. Reglene sier at alle fartøy med en besetning på 4 eller flere skal ha verneombud. Alle fiskere skal være med i et Havnesikkerhedsudvalg. De syv Havnesikkerhedsudvalgene ble i opprettet 1989. Seks av utvalgene er regionalt basert, ett dekker en flåtegruppe. Følgende havnesikkerhedsudvalg finnes:

1. *Bornholm (oransje)*
2. *Område 22 samt øvrige Sjælland + Lolland og Falster (grønn)*
3. *Jyllands østkyst nord for område 22 samt Limfjorden (lyseblå)*
4. *Hirtshals, Hanstholm samt kystpladser (rød)*
5. *Thyborøn, Agger, Lemvig og Thorsminde (lilla)*
6. *Hvide Sande, Ringkøbing Fjord, Esbjerg og Rømø (brun)*
7. *Notbåde (gul)*

I ”bekendtgørelse nr. 570 af 26. september 1988” fra Søfartsstyrelsen sies i paragraf 2 at:

I fiskeskibe skal alle, der er beskæftiget med fiskeri, tilknyttes et havnesikkerhedsudvalg.

Paragraf 3 inneholder bestemmelser om at antallet havnesikkerhedsudvalg og hvilke geografiske områder de dekker skal avgjøres i forhandlinger mellom fiskerorganisasjonene og Søfartsstyrelsen. Paragrafen regulerer videre størrelse på styret og hvordan dette konstitueres. Paragraf 4 bestemmer fremgangsmåte ved valg, og løsning av eventuelle tvister i den forbindelse. Paragraf 5 skisserer havnesikkerhedsudvalgenes arbeidsområder:

Havnesikkerhedsudvalget skal planlægge, lede og koordinere sikkerheds- og sundhedsarbejdet for fiskere. Udvalget skal registrere fiskernes arbejdsmiljøproblemer og rådgive ved løsning af arbejdsmiljømessige spørgsmål.

Utvalgene skal utrede ulykker, og ta initiativ for å hindre gjentagelser. De skal også lage planer for nødvendig opplæring og kontrollere at sikkerhetsbestemmelsene overholdes. Rederne skal bære utgiftene for styremedlemmene. Søfartsstyrelsen avgjør hvilke kvalifikasjoner medlemmene av styret skal ha, og de skal gjennomgå sikkerhetskurs på 32 timer. Medlemmene i styret har plikt til å gjennomføre den utdannelsen som kreves.

Bekjendtgjørelsen trådte i kraft 1. januar 1993.

Funksjonsmåte

En gang i kvartalet møtes styrene i Havnesikkerhedsudvalgene og går gjennom alle ulykker som er rapportert i deres områder. Dette er det minimum av aktivitet regelverket krever. På grunnlag av det de kommer fram til, rapporterer de videre til Fiskeriets Arbejdsmiljøråd (FA). Alle ulykker legges inn i en database hos Fiskeriets Arbejdsmiljøtjeneste (FAT). FAT er FAs operative organ. Omstendigheter ved ulykkene beskrives, og eventuelle forhold som berører et eller flere andre Havnesikkerhedsudvalg kommuniseres videre fra FAT til disse. Finner Havnesikkerhedsudvalget at noe bør gjøres ved den tekniske innretningen av fartøyet, eller med holdningene hos reder, skipper eller besetning på et fartøy der det har vært en ulykke, tar de kontakt og foreslår tiltak, ble jeg fortalt.

En gang hvert år organiserer FA et seminar der Havnesikkerhedsudvalgene samles. Seminaret starter klokken 1200 den ene dagen og avsluttes klokken 1200 den neste. Kjernen i seminaret er en problemstilling tilknyttet arbeidsmiljøet som belyses av innleide, profesjonelle forelesere. Ut over det er utveksling av erfaringer og uformelt samvær viktig.

Opprettelsen av FA medførte at FAT overtok en del av de praktiske oppgavene Havnesikkerhedsudvalgene til da hadde hatt. I dag er det FAT som foretar den praktiske oppfølgingen av rapporterte ulykker, som foreslår utredninger og revisjon av regelverket overfor Søfartsstyrelsen og som samarbeider med fiskeriskolene om sikkerhetsundervisning for vordende fiskere.

Rapporteringsplikt

Siden 1988 har det vært lovfestet at alle arbeidsulykker og tilfeller av forgiftning på danske skip skal rapporteres til Søfartsstyrelsen. Søfartsstyrelsen sender kopi av rapporten til Havnesikkerhedsudvalget der angjeldende skip hører hjemme. 1. januar 1998 innførte Søfartsstyrelsen et nytt skjema for rapportering av ulykker. Samme skjema brukes ved rapportering til forsikringsselskap og Arbejdsskadestyrelsen. Det skal sendes et eksemplar av rapporten til hver instans, noe som fører til at forsikringsselskapene kan få rapport om ulykker uten at Søfartsstyrelsen mottar rapport. Dette er ikke noen god situasjon og det arbeides for å sikre at rapport går til alle instanser som skal ha den. Leger som behandler skader eller sykdom de mener er arbeidsrelaterte skal rapportere til Arbejdsskadestyrelsen. Søfartsstyrelsen skal bruke rapportene til å bedre sikkerhet og helse for de som arbeider på sjøen. Dette kan skje enten ved at man gjør tiltak overfor det enkelte fartøy, eller gjennom regelendringer. Retter tiltaket seg mot det enkelte fiskefartøy, trekkes Havnesikkerhedsudvalget for gjeldende område inn for å bistå med råd og praktisk oppfølging av de påbud som er gitt av Søfartsstyrelsen.

Konklusjon

Det var vanskelig å få tak i hvilken funksjon havnesikkerhedsudvalgene fyller etter at Fiskeriets Arbejdsmiljøråd ble opprettet, bortsett fra at medlemmene har personlig kjennskap til både besetningsmedlemmer og fartøy som har vært involvert i ulykker. På den måten utgjør havnesikkerhedsudvalgene et bindeledd mellom den enkelte fisker og nasjonale institusjoner som arbeider for å bedre sikkerhet og arbeidsmiljø. Slik kan utvalgene gripe direkte inn når de får rapport om noe som bør rettes på. Det ser imidlertid ut som at det er FA som i praksis tar direkte kontakt når noe skjer, eller når de får rapport om uheldige forhold. Dette er ikke overraskende, etter som styrene i havnesikkerhedsudvalgene har nær kontakt med FA og de som arbeider der. FA har en fast stab og kan følge opp ting kontinuerlig, mens havnesikkerhedsudvalgene bare møtes med relativt lange mellomrom.

På den andre siden er pliktig medlemskap i et havnesikkerhedsudvalg en måte å bevisstgjøre fiskerne på. Skal dette ha effekt, må det kontinuerlig arbeid til. Etter som havnesikkerhedsudvalgene ikke har en fast stab, er det vanskelig å oppnå kontinuitet i arbeidet. Kontinuiteten står FA for.

Siden fiske i Danmark er knyttet til et relativt lite antall fiskerihavner, kan havnesikkerhedsudvalgene ha en funksjon som bindeledd mot arbeidet for sikkerhet og bedre arbeidsmiljø på nasjonalt plan. Utvalgene ble opprettet før arbeidsmiljørådene ble lovfestet, og jeg er ikke sikker på at de var blitt etablert om FA hadde kommet på plass først.

Det er vanskelig å se at havnesikkerhetsudvalgene er en måte å organisere HMS-arbeidet på som kan overføres til norske forhold. I stedet bør vi etablere en sentral funksjon som arbeider med HMS på nasjonalt nivå, og som kan bistå Sjøfartsdirektoratet, fiskere, båtbyggere og andre som har behov for råd og ideer til hvordan vi kan redusere ulykker og få til et bedre arbeidsmiljø i fiskeflåten. En slik funksjon bør plasseres hos Norges Fiskarlag, og benytte organisasjonsapparatet i distriktene for å nå ut, og for å få innspill fra fiskerimiljøene.